

J U H O J U H O N P O I K A - A L A - T O I K O N I S Ä N T Ä

Kurun Vaakanien Toikko

Pirkkalan erämaatalonpoikien luettelossa vuodelta 1562 mainitaan Kangasalta lähtöisin ollut **Erich Toickoij**, joka oli saanut asuttavakseen ylöjärveläisen kaimansa Erkki Ollinpojan entisen erämaan Kurun Vaakaniemessä. Kurua ei tietysti silloin vielä ollut pitäjänä eikä seurakuntana. Koko nykyisen pitäjän alueella oli vain seitsemän asumusta: Karjulan kylän kaksi Karjulaa, Keihäslahden Kuru, Olkitaipaleen Mylläri ja Taipale, Petäjälammin Ikonen ja Vaakanien Toikko. Näistä Karjulan talot olivat ennen erämaiden palautusta vaihtokaupalla saadulle omalle maalle perustettuja. Muut viisi olivat varsinaisia erämaatalonpoikien savuja. Minkäänlaisia tieyhteyksiä ei ollut, oli vain koskemattomia korpia, soita, joitakin luonnonniittyjä, puroja ja järviä sekä itse kullakin asuttavanaan savupirtti etäällä naapureista.

Muutamien vuosikymmenien aikana erämaiden asutus jatkui. 1600-luvulle päästäessä Kurussa oli parikymmentä taloa, mutta siihen määrä likimain vakiintuikin puoleksitoista vuosisadaksi. Toki neljä taloa syntyi 1600-luvulla entisiä kantatiloja jakamalla ja 1730-luvun lopulla perustettiin kaksi uudistilaa, mutta ne eivät kokonaiskuvaa muuttaneet. Kuru oli edelleen harvaan asuttua erämaa-aluetta. Varsinaiset kyläkunnat muodostuivat vasta isonjaon jälkeen.

Erkki Toikon asumuksesta sai alkunsa ehkä tunnetuimman kurulaisen talon monivaiheinen historia. Mainetta Toikko on saanut mm. pitkäaikaisena käräjätalona ja kautta maan tunnetun Antti Toikkosen kauppakartanona. Jokainen Näsijärveä pohjoiseen tai etelään kulkenut muistaa Toikon laivalaiturin. Maatilana Toikko on pitkään ollut pitäjän eturivissä. Lukuisat isännät ovat olleet kirkkovääreinä, lautamiehinä tai eri hallintokuntien jäseninä. Näin kuitenkin vasta parin viime vuosisadan aikana. Sitä ennen Toikko ei juuri muista Kurun taloista poikennut.

Toikko ei ole monisatavuotinen suku- tai perintötila. Päinvastoin sen asujat tai omistajat ovat vaihtuneet muutamien sukupolvien välein. Tästä johtuu, että lukuisat suvut ovat saaneet sieltä vävyjä tai miniöitä tai luovuttaneet niitä sinne. Yhtä monet sukututkijat ovat jossain vaiheessa päätyneet Toikolle tai pistäytyneet siellä omia juuriaan etsiessään.

Sotien ja katovuosien täyttämstä 1600-luvusta kurulaiset selviytyivät paremmin kuin rintamaiden asukkaat. Vainolaiset ja kulkutaudit pysyttelivät kaukana tiettömien taipaleiden takana. Vasta suuret kuolovuodet 1696-1697 sekä senjälkeiset sodat ja isonvihan aika vuoteen 1721 jättivät järkyttävät jälkensä Kuruunkin. Työkuntoiset miehet katosivat sotakentille. Vuonna 1712 henkikirjoitetuista oli

vain kolmannes miehiä. Vuonna 1695 Kurussa oli henkirahan maksajia 141, mutta 1723 enää 79.

Isonvihan jälkeisinä vuosikymmeninä Kurun niinkuin koko maankin väkiluku kasvoi nopeasti. Syntyvyys oli korkealla, eikä ollut pahoja katovuosia, kulkutauteja tai yhtenästä toistuvia sotia väestönkasvua hillitsemässä. Vuonna 1721 Kurun kappeliseurakunnassa oli 184 asukasta, vuonna 1805 vastaava luku oli 1.194.

Tarvittiin uusia työpaikkoja ja enemmän ruokaa. Niinpä annettiin lukuisia asutusta, tuotantoa ja työllistämistä edistäneitä säännöksiä. 1739 säädettiin työvelvollisuus, palkollisten lisäksi sai kotona olla vain yksi täysikasvuinen poika ja tyttö, muiden oli lähdeettävä. 1743 annettiin perintötalon maalle perustetulle torpalle verovapaus. Kruununtalalle perustettu torppa sai vuonna 1757 saman oikeuden. 1749 säädettiin talon halkomisoikeus, jos uusi tila oli viljelyskelpoinen ja isäntä naimisissa. 1767 määrättiin että perillinen, joka ei saanut taloa, sai oikeuden torppaan.

Tyrnit Toikon isäntinä

Vaikeina aikoina 1700-luvun alussa Toikkokin heikkeni. 45 vuotta isäntänä ollut Heikki Pertunpoika ja emäntä Anna Yrjöntytytär olivat isonvihan jälkeen talossa, mutta kummallakin oli jo yli 70 ikävuotta. Talo ei pystynyt maksamaan verojaan ja joutui vänrikki Karl Palmrothin, Ruoveden nimismiehen vävyn ja tulevan nimismiehen haltuun. Nimismies ei kuitenkaan voinut asua niin etäällä pitäjän keskuksesta. Hän vaihtoi Toikon Ruoveden Rämینگinkylän Tyrni I:n tilaan.

Tyrnin isäntä **Matti Heikinpoika** muutti perheineen Toikolle vuonna 1727. Jo vuoden kuluttua Matti luovutti Toikon isännyyden pojalleen **Pekka Matinpojalle**, joka oli vast'ikään ottanut itselleen emännäksi **Anna Matintyttären** Ruoveden Kekkosesta. Matilla

oli kaksi nuorempaakin poikaa, **Matti** ja **Heikki**, jotka naivat sisarukset Keuruun Kopolasta. Matista tuli 1748 Ylä-Toikon ensimmäinen isäntä ja Heikistä Kurun kappelin lukkari. Tytär **Maria Matintytär** avioitui emännäksi **Petäjälammien Lörpykselle**, joten hyvin Tyrnit Kuruun asettuivat ja pääsivät samalla paremmille päiville. Kohtalo oli näet kolhinnut Tyrnin talon molempia puoliskoja peräti kovakouraisesti edellisen vuosisadan lopulla. Epäonneksi **Pekka Matinpoika** kuoli 1744 vain 45-vuotiaana. Pekalla ja Annalla oli tällöin kaksi lasta, 15-vuotias **Vappu Pekantytär** ja 7-vuotias **Martti**. Jostakin syystä **Anna** ei antanut taloa vainajan veljen **Matti Matinpojan** isännyyteen, vaan ryhtyi itse isännäksi siihen saakka, kunnes **Vappu** saattoi tuoda hyväksytyn vävyn taloon. Näin tapahtuikin heti kun **Vappu** oli täyttänyt 18. Vävy löytyi Teiskon Ahoiskylän Knuutilasta, 28-vuotias **Yrjö Yrjönpoika**. Häät vietettiin uuden vuodenpäivänä 1748. Yrjön isä oli talollinen **Yrjö Heikinpoika** (1670-1735) ja äiti **Kaarina Olavintytär** (1675-1748).

Toikon väki oli lisääntynyt, koska isäntävainajan veljet olivat perheineen talossa ja **Vappu** oli tuonut leskiäidilleen vävyn. Väkeä oli liikaa ja tilukset olivat riittävän suuret kahdeksi tilaksi. Siispä 1748 toimitettiin jako. **Anna** vetäytyi syrjään ja vävy **Yrjö Yrjönpoika** sai **Ala-Toikon**. Entisen isännän veli **Matti Matinpoika** pääsi vihdoin isännäksi ja sai **Ylä-Toikon**.

Yrjö ja **Vappu** saivat ajan tavan mukaan lapsen noin joka toinen vuosi, yhdeksän lasta 17 vuodessa. Valitettavasti lapsista suurin osa kuoli hyvin nuorena. Kun päästiin 1760-luvun puoliväliin, perheessä oli enää 4 lasta: **Anna** 17, **Maria** 14, **Sofia** 7 ja **Antti** 2. Piti varmistella isännyyden jatkuvuus. Vielä alle 18-vuotiselle Annalle ilmestyi pian sulhanen. **Anna Yrjöntytytär** ja **Juho Juhonpoika** vihittiin

2.11.1766.

Kaikki näytti olevan järjestyksessä, kun talossa oli isäntä, emäntä ja nuoripari. Kohtalo kuitenkin sääti toisin. Ala-Toikon emäntä Vappu Pekantytär kuoli 40-vuoden iässä jouluaattona 1769. Anna sai emännän tehtävät ja leskeksi jäänyt Yrjö luopui heti isännyydestä Juhon hyväksi. Tuonen herra ei kuitenkaan hellittänyt otettaan. Anna menehtyi seuraavana keväänä vasta 21-vuotisena ja lapsettomana. Talo oli jälleen ilman emäntää ja talon varsinainen perillinen, Annan pikkuveli Antti 6-vuotias. Oli luonnollista, että Juho jatkaisi isäntänä, jos vain löytyisi nopeasti uusi emäntä. Niin tapahtui. Juho Juhonpoika vihittiin jo Tapaninpäivänä 1770 Karjulan kylän Isokarjun talon tyttären **Margareta Ristontyttären** kanssa. Tämä tuli Ala-Toikolle emännäksi.

Margareta syntyi Kurun vanhimmassa talossa, Karjulankylän Isokarjussa 3.4.1748. Hänen sukujuuriaan voidaan katkotta seurata 1500-luvulle. Isä oli Risto Ristonpoika Isokarju (1715-1790) ja äiti Margareta Matintytär (1720-1778) omaa sukua Teiskon Padustaipaleen Toijalasta.

Sivumennen mainittakoon, että isännyydestä luopunut leskimies Yrjö Yrjönpoikakin avioitui uudelleen vuoden 1770 lopulla ja sai vielä kaksi lasta, vaikka oli vihittäessä jo 50-vuotias.

Juho Juhonpojan arvoitus

Näin oli Juhon elämän vilkkain vuosi 1770 päättynyt ja Ala-Toikon isäntäsuku vaihtunut. Juho ja Margareta hallitsivat Ala-Toikolla neljännesvuosisadan, saivat tasaisin kolmen vuoden välein 6 lasta ja kasvattivat heidät kaikki täyteen ikään, mikä oli melko harvinaista noina aikoina. Juhon isäntäkaudella elämä Ala-Toikolla sujui nähtävästi melko rauhallisesti ilman merkittäviä ongelmia.

Toikon isäntien ja emäntien suvut ja kohtalot ovat melko tarkoin selvillä 1600-luvun puolii-

välistä lähtien. Vain yksi vaihe on jäänyt pimentoon. Kuka oli JUHO JUHONPOIKA, joka tuli vävyksi Ala-Toikolle 1766 ja oli talon isäntänä 1770-1794? Kurun vihittyjen luettelossa kerrotaan vain etunimi ja patronyymi, rippikirjassa lisäksi syntymäaika 31.5.1743. Kotipaikkaa ei missään. Henkikirjoista enempää kuin IGI-korteistakaan ei ole apua. Syntyneiden luetteloista ei oikeata Juhoa löydy, vaikka Juho Juhonpoikia on lähes joka kylässä.

Ainakin 4-5 sukututkijaa on minulta vuosien mittaan kysynyt, tiedänpö mitään Juhon syntyperästä. Tähän asti on vastaus aina ollut kielteinen. Muuan melko suuri sukuseurakin on ottanut Juho Juhonpojan kantaisäkseen tietämättä hänestä muuta kuin syntymäpäivän. Juhoa on arveltu niin rengiksi kuin sotilaaksikin. Luultavampaa kuitenkin oli, että Ala-Toikon kaltaisen talon vävyksi olisi haettu talollisen poikaa. Papin merkinnöistä rippikirjassa on luettavissa, että Juho oli hyvin osaavainen ja tunnollinen seurakuntalainen, mutta se ei auta henkilöllisyyden selvittämisessä.

Lopulta tutkijan onni kääntyi. Aivan muissa asioissa kävin - ties monenhenko kerran - läpi Messukylän rippikirjoja Tammerkosken itärannan talojen kohdalta, kun yht'äkkiä silmäni aukenivat. Siinähan se oli, Juho Juhonpoika! Ylä-Erkkilän talon nuorin poika oli merkitty syntyneeksi 31.5.1743 ja lähteneeksi 1766 Ruovedelle. Kuru oli silloin Ruoveden kappeliseurakunta. Tarkistin vielä kertalleen Ruoveden ja Kurun papeista, että Ala-Toikko oli ainoa talo, johon tällainen Juho oli tuona vuonna tullut. Ongelma oli ratkennut.

Tammerkosken Ylä-Erkkilä, Juho Juhonpojan syntymäkot

Tammerkosken rantamien asutus on hyvin vanhaa. Varhaisin tunnettu merkintä kosken rannalla oleista myllyistä on vuodelta

1466. Myös Erkkilän talo oli keskiaikainen. Nimensä se on saanut kristittynä aikana joltakin Erkiltä, mutta talo voi olla sitäkin vanhempi. Erkkilä mainitaan jo keskiaikaisten erämaiden omistajien joukossa.

Keskiajan päättyessä oli Tammerkosken itäpuolisella alueella 3 taloa: Erkkilä, Siukoila ja Kyttälä. Niiden eteläpuolella olivat Otavala ja Viinikkala. Kosken länsipuolella olivat Vaininen, Kurinen ja Kuotti. Vuoden 1540 veroluettelossa oli Erkkilän isäntä **Lauri Erkkilä** kylän varakain. Hänellä oli 3 hevosta, 9 lehmää ja 24 lammasta. Pari vuosikymmentä myöhemmin talo jaettiin "aliseen ja yliseen" osaan. Laurin poika Erkki sai Ala-Erkkilän ja tämän poika Pekka Ylä-Erkkilän (isäntänä 1568-84).

Erkkilän rakennukset sijaitsivat lähellä rantaa nykyisen Satakunnansillan itäpäässä. Erkkilänkatu ja Erkkilänsilta muistuttavat tämän päivän tamperelaisia vanhasta Erkkilästä, vaikka eivät olekaan aivan Erkkilän kohdalla.

1600-luvun loppupuoliskolla Ylä-Erkkilän isäntänä oli yli kolme vuosikymmentä (1659-91) **Sipi Heikinpoika**. Hänellä oli ainakin viisi 1650- ja 1660-luvuilla syntynyttä, täyteen ikään päässyttä lasta, joista neljä poikaa. Yksi seurasi isänsä jälkiä isäntänä kuolovuosiin saakka, toinen jatkoi siitä suureen Pohjan sotaan, kolmas oli yhden Hatanpään osatilan lampuotina, neljäs oli ensin lampuotina ja sitten myllärinä. Tytär avioitui talossa olleen ratsumiehen kanssa. Kaikki muut mainitut miehet katosivat nälkävuosien kurjuuteen tai sodan melskeisiin paitsi mylläri **Perttu Sipinpoika**, joka kuoli vasta isonvihan jälkeen syyskuussa 1727. Perttu oli tutkielmamme päähenkilön Juho Juhonpojan isoisä.

Tammerkosken rantamilla oli 1600-luvulla 7 myllyä. Vuosisadan lopulla pienet myllyt hävitettiin erinäisten riitojen jälkeen, jäljelle jäivät vain Tammerkosken

kartanon kaksi myllyä. Tämän kirjoittajan tiedossa ei ole, mitä myllyä Perttu Sipinpoika hoiti. Hänen vaimostaan tiedetään vain etunimi **Kirsti**.

Myllyäri Pertusta ei tullut koskaan Ylä-Erkkilän isäntää. Ehkäpä myllärin ammatti oli niissä oloissa tärkeämpi ja talo tuli sota-aikana hoidetuksi naisten toimesta. Sen sijaan Pertun ja Kirstin poika, 1684 syntynyt **Juho Pertunpoika** tuli Ylä-Erkkilän isännäksi vuonna 1709. Isäntänä hän pysyi vuoteen 1743. Juho Pertunpoika oli etsimämme Juho Juhonpojan isä.

Juho Pertunpoika oli kahdesti naimisissa. Ensimmäinen vaimo, Kaarina nimeltään, kuoli 1735. Toinen vaimo, Juho Juhonpojan äiti **Marketta Erkontytär**, syntyi 1698 ja kuoli 1785. Juho Pertunpoika itse kuoli syksyllä 1770 eli muutamia kuukausia myöhemmin kuin hänen miniänsä oli menehtynyt Ala-Toikolla. Juho Pertunpojan jälkeen Ylä-Erkkilän isännöyden peri hänen poikansa ensimmäisestä avioliitosta.

Perheen kuopuksen Juho Juhonpojan syntyessä 1743 isä Juho oli lähes 60-vuotias ja pojan lähtiesä kotoa Ala-Toikolle vuonna 1766 isä oli jo 82-vuotias.

Ala-Toikolta uuteen kotiin Korventaustaan

Näin tultiin vuoteen 1794. Vanha-isäntä Yrjö Yrjönpoika - Juhon appi ensimmäisestä avioliitosta - oli vielä elossa ja tämän nuorin poika Antti Yrjönpoika kasvanut mieheksi ja avioitunut. Antti oli Ala-Toikon luonnollinen perijä, joten Juhon oli perheineen lähdettävä. Onneksi Hainarin puustelli - sama virkatalo, missä vänrikki Stoolin esikuva Kaarle Kustaa Polviander myöhemmin asusti - tuli apuun.

Hainarilla oli ulkopalsta kaukana korvessa, Karjulan jakokunnan metsien keskellä. Sinne perustettiin Korventausta-niminen torppa, johon Juho Juhonpojan perhe - isä, äiti ja kuusi lasta

- asettui. Vanhin poika, juuri 20 vuotta täyttänyt Risto ryhtyi torppariksi ja Juho "faariksi", vaikka hän olikin vasta 54-vuotinen. Saumatonta yhteishenkeä ja ihailtavaa sitkeyttä osoittaen koko perhe osallistui uuden kodin rakentamiseen. Ja vaikka jotkut lapsista olivat aikuisiksi vartutuaan muualla töissä, he tulivat aina tarvittaessa perheineen takaisin Korventaustaan auttamaan suurimmassa hädässä. Tämä käy selvästi ilmi lasten elämäнкаaris-
ta.

Hyvin yleinen vitsaus ennen viime vuosisataa oli ihmisten näön heikkeneminen. Se lienee johtunut savupirtin hämäryydestä, kitkerästä ilmasta ja heikosta hygieniasta. Sokeutuneita ihmisiä oli paljon. Tästä ei Korventaustaan välttynyt. Perheen äiti Margareta Ristontytär sai merkinän "usel" eli kurja jo alle 50-vuotiaana. Elämänsä viimeisen vuosikymmenen hän oli sokea. Myös isä Juho oli heikkonäköinen. Poika Risto, Korventaustan torppari, sokeutui jo alle 40-vuotiaana.

Juho ja Margareta saivat siis jo Ala-Toikolla asuessaan kuusi lasta, joilla oli pääkohdittain seuraavat elämänvaiheet:

1. **Leena Juhontytär** 9.1.1772-8.11.1829. Leena oli vammainen ja äitinsä tapaan kurjaksi merkitetty. Hän asui naimattomana vanhempiensa ja veljensä Riston kanssa Korventaustassa.

2. **Risto Juhonpoika** 12.1.1775-4.3.1848. Kuten edellä jo todettiin, Risto pääsi Korventaustan torppariksi 1797. Hän oli kahdesti avioliitossa. Molemmat vaimot olivat vanhojen sukutilojen tyttäriä Karjulan kylästä, muutamien sukupolvien takaista sukua sekä toisilleen että Riston äidille. Ensimmäinen vaimo oli talollisen tytär Leena Matintytär Koski, 1768-1804. Leena kuoli 5-vuotishääpäiväänsä seuraavana päivänä, mutta ehti tehdä Ristolle kolme lasta, joista kuitenkin kaksi kuoli jo syntymävuonnaan. Toinen

vaimo oli talollisen tytär Vappu Yrjöntytär Vähä-Karju, 1784-1857. Hän tuli Korventaustaan vuoden kuluttua edeltäjänsä kuolemasta ja sai Riston kanssa 6 lasta, joista kolme kuoli lapsena ja neljäskin juuri kaksi vuosikymmentä täytettyään. Sokeutuneen Riston uraa torpparina jatkoivat 1820-luvun puolivälistä alkaen ensin hänen vävynsä Heikki Heikinpoika ja sitten poikansa Tobias Ristonpoika.

3. **Matti Juhonpoika** 12.7.1778-14.7.1811. Matti oli jo lapsena merkitty sairaalloiseksi ja kuoli-kin jo 33-vuotiaana. Hän oli Ala-Toikolla renkinä ja solmi 1808 avioliiton saman talon piian Leena Heikintyttären, 1780-1852, kanssa. Heillä oli kaksi lasta, joista ensimmäinen syntyi kaksi vuotta ennen vihkimistä. Häiden jälkeen Matti vei perheensä Korventaustaan, missä asui elämänsä loppuvuodet.

4. **Heikki Juhonpoika** 22.2.1781-3.4.1845. Heikki oli ilmeisesti jo lapsena kiinnostunut eräelämästä. Hänet lähetettiin jo Ala-Toikolla asuttaessa 9-vuotiaana Riuttakorven kylään Kalliojärven torppaan, missä hän asui viisi vuotta. Heikki tuli takaisin kotiin 1795 kymmeneksi vuodeksi auttamaan Korventaustan torpan perustamistöissä. Vuonna 1806 hän lähti rengiksi Teiskon kappalaisen virkataloon Asuntilaan. Siellä hänet vihittiin samassa talossa piikana olleen Anna Heikintyttären, 1782-1854, kanssa. Anna oli talollisen tytär Messukylän Hirviniemen Kesolta. Häiden jälkeen nuoripari siirtyi Kalliojärvelle ja sieltä 1814 samassa kylässä Rajalan torppaan, missä he asuivat loppuelämänsä. Heikkiä nimitetään kirjoissa torpparin ohella metsästäjäksi. Heikki ja Anna saivat neljä lasta, jotka kaikki elivät täyteen ikään, avioituivat ja kasvattivat ympärilleen laajan sukukunnan.

5. **Esaias Juhonpoika** 1.6.1784-

26.1.1872. Pysyi Ala-Toikolla renkinä, kunnes 1803 muutti Korventaustaan auttamaan vanhempiaan ja veljensä perhettä. Avioitui 1814 Saara Kallentyttären, 1784-1868, kanssa. Esaias ja Saara asuivat Korventaustassa vuoteen 1835 ja saivat tänä aikana kuusi lasta. Viimeksi mainittuna vuonna Esaias ja Saara muuttivat Korventaustasta Keihäsjärven Ylisen Latoniemen torppaan, mihin Esaias pääsi torppariksi.

6. Vappu Juhontytär 3.3.1787-23.4.1854. Vappu asui Korventaustassa vuoteen 1812, jolloin hän avioitui talollisen pojan Jooseppi Joosepinpojan, 1787-1838, kanssa Keihäsjärven Yliseltä. Keihäsjärvi oli eräs Kurun vanhoista kantatiloista, perustettu 1603.

Sinnikästä suurperheen elämää

Kaikenkaikkiaan, elämä Korventaustan torpassa ei ollut helppoa viime vuosisadan alussa. Väkeä oli toki tarpeeksi maata raivaamaan, taloa rakentamaan ja suuhunpantavaa hankkimaan, kun Juhon ja Margaretan suurperheen jäsenet, pojat ja tyttäret, vävyt ja miniät autoivat toinen toisiaan. Toisaalta ruokittaviakin oli paljon. Oli sokeat äiti ja isäntä, puolisokea isä, rampa täti sekä nurkat täynnä lapsia ja lapsenlapsia. Häitä, ristiäisiä ja hautajaisia järjestettiin vähän väliä, joinakin vuosina useita. Mutta vähitellen elämä vakiintui ja tila kasvoi. Pari sukupolvea myöhemmin torpan asukkaat vaihtoivat nimensäkin Korpelaksi.

Margareta Ristontyttären loppuvuosina valoton elämä pysähtyi Korventaustan torpassa 15.12.1813. Samassa paikassa päättyi myös Juho Juhonpojan monivaiheinen, ilojen ja surujen täyttämä elämä 18.8.1822.

Lähteitä:

Hämeen, Kurun, Messukylän, Vanhan Pirkkalan ja Vanhan Ruoveden historiat

Kurun, Messukylän, Ruoveden ja Teiskon kirkonkirjat, asutusluettelot ja henkikirjat

Jalmari Jaakkola: Pohjois-Satakunnan vanha eräkulttuuri